

MAG
KAN
DOE

VOORSCHOOLSE
EDUCATIEVE
BENADERING

MAGKANDOE: Geef ontwikkeling de ruimte door ervaringskansen te bieden.

Een nieuw VE-programma, als voorschoolse educatieve benadering, welke het kind uitnodigt om aan zijn eigen ervaring en ontwikkeling te werken.

Jeanine van den Heuvel

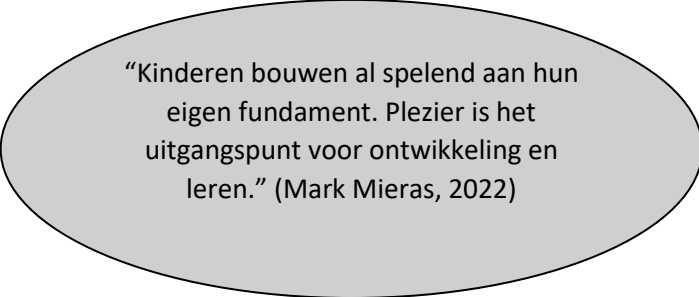
Als eigenaar van een kinderopvangorganisatie ben ik trots en tevreden hoe we onze visie hebben neergezet voor de nul- tot 2,5-jarigen. Onze zienswijze hebben we versterkt naar de reguliere peutergroep 2,5 – 4-jarigen. Om de doorgaande lijn te continueren richting basisonderwijs en doelgroep kinderen op te kunnen vangen in de nabije toekomst, willen we ons aanbod verder door ontwikkelen en (nog) meer methodisch gaan werken. Doel hiervan is om ook kinderen in een kwetsbare positie, die het risico lopen in hun brede ontwikkeling achter te blijven, met behulp van een erkend VE-programma te ondersteunen.

We hebben gekeken naar verschillende VE-programma's, maar konden ons niet vinden in het huidige aanbod. De focus is meer Leerstofgericht dan Kindgericht. Terwijl niet het feit dát er leerdoelen gesteld worden iets zegt over minder kindgericht zijn, maar wel hóe er met de leerdoelen omgegaan wordt. Daaruit is de gedachte ontstaan om zelf een VE-programma te ontwikkelen dat aansluit bij onze visie en manier van werken. Wij werken geïnspireerd op de visie van de Hongaarse kinderarts en pedagoog Emmi Pikler (1902-1984).

Er heerst meer onvrede over de huidige VE-programma's en hun effectiviteit. Dat maakt dat er ruimte komt voor het denken in "Hoé dan wel?" De verschooning van het jonge kind is meer in de belangstelling gekomen. We willen kinderen gelijke kansen bieden door ze vroeg in hun ontwikkeling te stimuleren (GOAB.eu, 2022). Een mooi streven! In de huidige VE-programma's wordt veelal gebruik gemaakt van een gepland activiteitenaanbod, met vooropgestelde doelen.

Er is een verschuiving gaande. Eerder werden bij SLO (Stichting Leerplan Ontwikkeling) (SLO, 2022) leerdoelen als einddoelen gezien, maar nu worden ze neergezet als aanbodsdoelen.

Een jong kind ontwikkelt zich van binnen naar buiten. Waarom dan van buiten naar binnen instructie aanbieden? Deze paradox willen we met MAGKANDOE graag anders vormgeven.

"Kinderen bouwen al spelend aan hun eigen fundament. Plezier is het uitgangspunt voor ontwikkeling en leren." (Mark Mieras, 2022)

Inleiding

Uit veel onderzoek in Nederland blijkt dat achterstandskinderen (de zgn. 'doelgroepkinderen') nauwelijks profiteren van vroege interventies (Driessen 2004, Nap-Kolhoff 2008, Meij et al. 2009, Tavecchio & Oostdam 2013). Soms blijken de effecten zelfs negatief (Driessen, 2012).

Welke conclusies zijn hieruit te trekken?

Dat het huidige VVE beleid drastisch omgegooid moet worden?

Jonge kinderen moeten zelfgestuurd kunnen spelen en leren.

"De kindertijd is een tijd om te leren over essentiële dingen over de hemelse en aardse wereld over goedheid, schoonheid en waarheid."
Joan Almon (1944-2019)

'Kijken naar kinderen als een subject, niet als een object. Het gaat om het pedagogische 'ik' in de wereld en de 'ik' met de wereld' (Biesta, 2015). Met een gepland activiteiten aanbod wordt een kind weggeleid van zijn 'ik' en zijn eigen binnenwereld. Binnen dit kader is het relevant dat we ons afvragen:

"Waar toe voeden we op?" Tot een veerkrachtig mens die met eigenwaarde in het leven staat.

Magda Gerber (Gerber, 2012) geeft hierop het volgende antwoord:

Een goed gevoel voor eigenwaarde zou eigenlijk natuurlijk dienen te zijn en niet iets bijzonders. Als een kind in vertrouwen opgroeit, fouten mag maken en zichzelf mag zijn, krijgt het een gezond gevoel van eigenwaarde.

"Beseffen mensen zich wel hoe het voor een jong kind is wanneer wat ze 'kunnen' niet gewaardeerd wordt maar wat ze 'nog niet kunnen' wel verwacht wordt?"

Met MAGKANDOE willen we kinderen ruimte geven om zich te kunnen ontvouwen vanuit vertrouwen.

Het begrip Voorschoolse Educatie (VE)

Voorschoolse educatie is een doel- en ontwikkelingsgericht aanbod in kinderopvang of peuteropvang voor jonge kinderen met behulp van een daarvoor speciaal ontwikkeld programma. In Nederland is dit educatieve aanbod vooral bedoeld ter stimulering van de cognitieve, sociaal-emotionele en motorische ontwikkeling van doelgroepkinderen vanaf 2 à 2,5 jaar, tot het moment dat ze naar de basisschool gaan.

Helaas is het zo dat er veel kinderen in een kwetsbare positie leven. Met kwetsbaar wordt bedoeld: minder (Nederlands) taalaanbod waarbij weinig tot geen gesprekken worden gevoerd, weinig tot geen bewegings- en speelruimte. Kinderopvang is een waardevolle aanvulling op de thuisomgeving. Kinderen ontmoeten leeftijdsgenootjes en andere volwassenen met wie gesproken, voorgelezen, gezongen wordt binnen een goed voorbereide, rijke speelleeromgeving.

Binnen het huidige VVE systeem zijn er vele kloven zichtbaar tussen de voorschool en de vroegschool:

- Een kloof tussen de verschillende financieringsstromen (Velsink, 2015). Kinderopvang gaat via de Kinderopvangtoeslag of via de gemeente door een indicatiestelling of subsidie aanvraag peuterplaats. Binnen het onderwijs komen gelden via de OAB (Onderwijs Achterstanden Beleid), maar die verdwijnen in de lumpsumregeling van scholen (Ministerie van Algemene Zaken, 2021).
- Een kloof binnen de verschillende ministeries die daar wat over te zeggen hebben (Van de Grift, 2022)
- Een kloof in de begeleiding die een doelgroep kind heeft ontvangen in de voorschool en vervolgens zou moeten krijgen binnen de vroegschool.

Een heleboel kloven voor het jonge kind dat nog maar net komt kijken

Theoretische basis van MAGKANDOE

Wij werken, binnen Kinderopvang Duimelot Zenderen, al jaren geïnspireerd op de visie van Emmi Pikler, waarbij we uitgaan van het competente kind. Binnen Duimelot en in andere organisaties verwondert men zich vaak. *'We werken nu volgens Pikler, maar we moeten ook VE aanbieden.'* Dat is vanuit een tegenstrijdig kindbeeld. Vanuit Pikler laten we het kind zoveel mogelijk zelf ervaren en vanuit VE wordt er met een gepland activiteiten aanbod instructie aan het kind gegeven.

In veel literatuur kom ik deze verwondering over de verschooling van jonge kinderen ook tegen.

Vanuit deze verwondering hebben we het plan opgepakt om zelf een op Pikler gestoelde VE-benadering te ontwerpen.

De hoofdvraag:

"Hoe kunnen we het Pikler gedachtengoed zó formuleren, dat het past in het frame van de gangbare VE-doelen, zodat MAGKANDOE als VE-benadering erkend wordt als kwalitatief volwaardig programma voor de Nederlandse Kinderopvang?"

De theoretische basis waartoe ik gekomen ben tot MAGKANDOE

- 'Een kind leert niet niet lopen door nalatigheid van de opvoeder.' (Rousseau)
- 'Wat we zien, verandert wat we weten. Wat we weten, verandert wat we zien.' (Piaget).
- De motivatietheorie (Deci & Ryan, 2000)
- 'Laten we de pedagogiek weer Hoopvol maken.' (De Winter, 2019)
- 'Kijken naar kinderen als een subject, niet als object.' (Biesta, 2015)
- 'Het recht van het kind om kind te zijn.' (Brouwers, 2019)

Peuters en kleuters mogen zich tegenwoordig niet zomaar in het wilde weg ontwikkelen; ze behoren dat te doen volgens de door toets- en programmamakers uitgeschreven paden, in het door leerkrachten en leidsters aangegeven tempo. En niet omdat kinderen daar gelukkig van worden, maar omdat volwassenen denken daarmee gelijke kansen voor hen te scheppen, hun zogenaamde 'achterstanden' weg te werken

Meerdere vroegere en hedendaagse pedagogen zijn het met ons eens, maar hoe zou een VE-programma er dan uit kunnen zien geïnspireerd op de visie van Emmi Pikler?

De theoretische basis waarop MAGKANDOE is gebouwd

Pikler – De Pikler visie vanuit haar competente kindbeeld als fundering om te werken met peuters. Het boek VOL VERTROUWEN (Peters & Mulder, 2021) biedt hiervoor een praktische leidraad.

Antroposofie – Als je vanuit antroposofisch oogpunt kijkt naar de ontwikkeling van mensen, dan is er telkens een fase van 7 jaar waarin de mens zich op een bepaald vlak, versterkt ontwikkelt. Laat kinderen hun tastzin, levenszin, bewegingszin en evenwichtszin ervaren en ontdekken (Eijgenraam, 2016).

Ervaringsgericht – Ervaringsgericht werken in de voorschoolse kinderopvang, (Laevers & Silkens, 2020). Hiermee worden pedagogische professionals in de kinderopvang zó toegerust dat ze – met de ouders als partners – een omgeving kunnen scheppen waar kinderen op hun talenten worden aangesproken. Zo wordt het fundament gelegd voor een succesvolle toekomst.

"Als je een kind iets leert, neem je voor altijd zijn kans weg om het zelf te leren"

(Piaget)

Competenties – Grip op competenties (Laevers & Van Esch, 2019).

De brede ontwikkeling van jonge kinderen kan in kaart gebracht worden aan de hand van tien ontwikkelingsdomeinen: motoriek, abstract/logisch denken, begrijpen van de (fysische en sociale) wereld, expressie (met inbegrip van taalvaardigheid), zelfsturing, ondernemingszin, emotionele gezondheid en verbondenheid.

Interactievaardigheden – Oog voor interactie (OVI) (Schoemaker. et al., 2018).

Een kindvolgende benadering waarin pedagogisch professionals (PP'ers) worden uitgenodigd om beter te kijken naar kinderen. De kwaliteit van de interactie tussen PP'ers en kinderen bepaalt voor een groot deel de pedagogisch kwaliteit. Hoe intenser de interactie, hoe beter het welbevinden en de ontwikkeling van met name de jongere kinderen.

In het begeleiden is er nadrukkelijk oog voor het unieke en het competente kind. De behoefte aan contact (relatie), de drang tot ontdekken en onderzoeken (autonomie), de wil om het juiste te doen; het komt van binnenuit (competentie). Kinderen spelen zelf een actieve rol en zijn daarmee de motor van hun eigen ontwikkeling. In de interactie tussen PP'ers en kinderen gaat het vooral om het kijken en aansluiten bij dat waar het kind mee bezig is, waarbij het betekenisvol gemaakt wordt.

Goedbedoeld pessimisme, focus op kwetsbaarheid (De Winter, 2019).

'Waarom zijn we de laatste decennia zo sterk gaan focussen op individuele risico's die kinderen lopen en op hun tekorten?' Peter Stearns (2003) vertelt in zijn boek dat in een periode waarin het feitelijk gezien steeds beter ging met kinderen ouders steeds bezorgder zijn geworden. Denk aan: de kindersterfte neemt af, bijna elk kind volgt onderwijs, de gezondheidstoestand van kinderen neemt toe. Viviana Zelizer (1994) stelt in haar boek vast dat we steeds meer zijn gaan streven naar, zoals ze het noemt, het perfecte kind. Een kind is immers in onze tijd kostbaar geworden, door de keuzes die ouders kunnen maken. Het gaat over zijn toekomst, waar alles vanaf hangt. Daarbij is er natuurlijk een groeiend leger aan professionals die ons bij allerlei leerproblemen en leerstoornissen en ontwikkelingsstoornissen willen bijstaan.

Het recente OESO (organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling) rapport geeft aan: “Het leren, de ontwikkeling en het welzijn van kinderen worden rechtstreeks beïnvloed door hun dagelijkse interacties met andere kinderen, volwassenen, hun families en de omgeving. Dit interactieve proces staat bekend als “proceskwaliteit” en leidt tot een belangrijke vraag: ‘Welk pedagogisch beleid schept de beste voorwaarden voor hoogwaardige interacties in kinderopvang en onderwijs?’” (Van den Broeck, 2022).

Onderwijs dat zich richt op het bereiken van leerdoelen (opbrengstgericht) wil resultaten op korte termijn; daarbij stel je bijvoorbeeld voor elke les een nieuw te bereiken doelen op. Onderwijs dat zich richt op ontwikkelingsdoelen (ontwikkelingsgericht) wil fundamentele verandering teweegbrengen. Ten eerste veranderingen in de wijze waarop we denken en ten tweede veranderingen in de onderliggende cognitieve en emotionele structuren. De ontwikkelingsgerichte aanpak besteedt meer aandacht aan de ontwikkelingsondersteunende taak van de leerkracht (Brouwers, 2020). Beide zijn manieren om extern invloed uit te oefenen op een kind.

Wanneer we kindgericht willen zijn, passend bij de intrinsieke motivatie van het kind, komen we bij het ervaringsgericht werken. Hierbij bieden we ervaringskansen, waarin het kind zijn eigen beleving kan vormgeven.

Met ervaringsgericht werken verhogen we de proceskwaliteit (Laevers & Silkens, 2020). Proceskwaliteit valt uiteen in emotionele (welbevinden) en educatieve (betrokkenheid) aspecten. Binnen de proceskwaliteit ervaren kinderen warme, positieve en stimulerende interacties met professionals en krijgen ze stimulerende activiteiten aangeboden, die gunstig zijn voor de taalontwikkeling, woordenschat, denk-/rekenontwikkeling en sociale vaardigheden.

Kinderen zijn nieuwsgierig en leergierig, van meet af aan uit op sociale binding, kennis en vaardigheden. In de motivatiepsychologie (Deci & Ryan, 2000) wordt dit streven uitgedrukt in drie psychologische basisbehoeften die ieder mens eigen zijn:

- Relatie. Sociale verbondenheid is enorm belangrijk en het gevoel ertoe te doen.
- Autonomie. Pas wanneer men het gevoel heeft het eigen gedrag te kunnen bepalen zal men ook taken uit willen voeren omwille van de taak zelf.
- Competentie. Kinderen moeten het gevoel hebben dat ze competent zijn om taken uit te voeren.

*'Ieder mens is gebouwd om zichzelf te ontwikkelen en heeft een natuurlijke behoefte aan relatie (ik MAG), autonomie (ik KAN) en competentie (ik DOE)'.
(Luc Stevens)*

Door te voldoen aan deze drie basisbehoeften, ontstaat intrinsieke motivatie; de wil om bezig te zijn met interessante dingen en te zoeken naar verbintenissen tussen zichzelf en de wereld. Dan is er welbevinden, motivatie, inzet en zin in leren.

MAGKANDOE
VOORSCHOOLSE EDUCATIEVE BENADERING

‘Ontvouwen vanuit Vertrouwen’

Leren is een activiteit van kinderen zélf. Kinderen construeren hun eigen kennis, door eigen mentale activiteit en representatie (Piaget) (Brouwers, 2020).

Methode

We zijn gestart om te kijken op welke manier we binnen onze peuteropvang aandacht besteden aan de verschillende gebieden taal-, reken-, sociaal emotionele- en motorische ontwikkeling (Besluit basisvoorwaarden kwaliteit voorschoolse educatie, 2020). Vervolgens hebben we gekeken naar materialen die deze ontwikkelingsgebieden versterken. Daarnaast zijn we een pilotgroep gestart. Binnen de pilotgroep zijn pedagogisch professionals ingezet met een Pikler achtergrond.

Om onze benadering in aanmerking te laten komen voor erkenning, wordt om een methodische en theoretische onderbouwing gevraagd.

Pikler, Laevers & Silkens, Strik & Schoemaker gaan uit van het competente kind. Het monitoren van de kinderen gebeurt met het kindvolgsysteem van ZiKo, waarbij ook ouders worden betrokken. Hiermee is de pedagogische driehoek, met en rondom het kind, compleet. Het monitoren van de pedagogisch professionals gebeurt met 'Oog voor Interactie'. Binnen een voorbereide rijke speelleeromgeving willen we kinderen graag *uitnodigen* tot het opdoen van nieuwe ervaringen. Wij gebruiken daarom ook liever het woord *uitnodiging* dan *activiteit*, omdat binnen een *uitnodiging* de intrinsieke motivatie van het kind wordt meegenomen.

Met MAGKANDOE geven we kinderen ervaringskansen binnen een rijke speelleeromgeving. Ze kunnen vanuit intrinsieke motivatie hun eigen initiatieven volgen en binnen een warme stabiele relatie de dialoog aangaan. Hiermee kan een kind aan zijn eigen identiteit bouwen, waarmee hij zich vrij en creatief op vele verschillende manieren kan uiten, waardoor eigenheid wordt vergroot.

Grip op competenties geeft een overzicht over het competente kind	
Grote motoriek	Motoriek
Kleine motoriek	
Taalvaardigheid	Expressie
Beeldende expressie	
Muzikale expressie	
Begrijpen van de fysische wereld	Grip op de werkelijkheid
Begrijpen van de maatschappelijke wereld	
Sociale competenties	
Logisch wiskundig denken	Abstractievermogen
Zelfsturing en ondernemingszin	Sturing
Zelfvertrouwen	Emotionele basis
Verbondenheid	Ethische dimensie

Oog voor Interactie (OVI) geeft een overzicht van de interactie-vaardigheden van de competente PP	
<i>Welbevinden met emotionele Interactie Vaardigheden</i>	<i>Betrokkenheid met educatieve Interactie Vaardigheden</i>
Sensitieve responsiviteit	Praten en uitleggen
Respect voor autonomie	Ontwikkeling stimuleren
Structureren en leidinggeven	Begeleiden van onderlinge interacties

Wij hebben met de theoretische onderbouwingen en kennis gebruik gemaakt van de PDCA-kwaliteitscirkel van Deming (Deming, 2019). De vier activiteiten (Plan, Do, Check, Act) zorgen voor een beter zicht op kwaliteit. Tezamen met het verbeteren van de proceskwaliteit waarin we inzetten op het vergroten van welbevinden en betrokkenheid.

Plan – Het theoretisch kader heeft ons idee vorming gegeven om vanuit een ervaringsgerichte manier van werken kinderen ervaringskansen te bieden waarmee ze aan hun eigen ontwikkeling kunnen bouwen. De pedagogisch professionals maken gebruik van de interactievaardigheden (OVI) en geven hierbij verdieping aan met de 4 bouwstenen van MAGKANDOE (BLIJ-WIJ-BIJ-VRIJ). De bouwstenen bieden kansen om dieper na te denken, als een soort KIJKvraag over de uitnodiging. We maken gebruik van ‘uitnodigingskaarten’ (zie plaatje), waarmee PP’ers de rijke speelleeromgeving inrichten waarmee ze kinderen ervaringskansen bieden.

DO – De pedagogisch professional nodigt kinderen uit door met een verscheidenheid aan materialen een rijke voorbereide speelleeromgeving te creëren waarin een kind zijn eigen ervaringen kan vormgeven. Deze koppelt hij/zij vervolgens aan de verschillende domeinen uit Grip op competenties. Wanneer de bouwstenen met hun eigenschappen worden nagelopen, kunnen deze inspiratie bieden om de uitnodiging uit te bouwen. Denk hierbij aan: Hoe kunnen we zorgen voor het vergroten van *welbevinden* (BLIJ), het verruimen van *verbondenheid* (WIJ), het verrijken van de betrokkenheid (BIJ) en variëren in vrijheid (VRIJ)?

Voor elk domein wordt in het boek ‘Grip op competenties’ een opsomming van situaties gegeven die zich bij uitstek lenen voor observatie en inschatting van het competentieniveau bij kinderen in de context van de kinderopvang. De situaties kunnen ook ingezet worden als een *uitnodiging*. De sleutelvragen geven antwoord op de vraag: Waar let je op wanneer je observeert? Welke specifieke kenmerken voor dit domein laat het kind zien? Met een 5 puntsschaal wordt het niveau op dat domein aangegeven. Deze score kan gebruikt worden om extra of verdiepend materiaal aan te bieden op het betreffende domein.

Een voorbeeld vanuit de kleine motoriek:

- Situatie waarin deze competentie blijkt: behendigheid bij het gebruik van gereedschap en instrumenten: wasco, plakband afsnijden, bestek, schaar, stift.
- Sleutelvraag hierbij: is er interesse voor activiteiten met manipulatie als kern?
- Schaal: is voor de leeftijd erg handig: kan vlot en met precisie handeling uitvoeren en objecten manipuleren.

Check; De pedagogisch professionals worden door de pedagogisch coach, getraind om met de lijsten van ‘Grip op competenties’ kinderen te observeren en te screenen. Twee jaarlijks vullen ze met deze observaties het ZiKo formulier (kindvolgsysteem) ‘Mijn portret’, dat opgebouwd is uit dezelfde domeinen, in. Daarnaast noteren ze van elk (mentor)kind een dagnotitie. De KIJKvraag die daarbij gesteld wordt: ‘Wat zie ik bij dit kind wat ik nog niet eerder heb gezien?’ Dit kan binnen verzorging, spel, beweging, enz. Met de dagnotities worden maandverslagen over het kind gemaakt, waarmee de ontwikkeling van het kind aanvullend wordt gevolgd.

Act- De pedagogisch coach scant de groepen halfjaarlijks op welbevinden en betrokkenheid en eventueel extra bij een zorgvraag. Hiermee krijgen we zicht op de groep(dynamiek). Daarin kan hij/zij voorstellen doen voor het bijsturen en/of bijstellen.

Deze werkwijze biedt de pedagogisch professionals een cyclisch proces. Dit proces wordt doorlopen in samenhang met de pedagogisch coach en met behulp van de verschillende observatie tools. Het houdt ons alert op het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen en hun verschillende competenties. De PP'ers krijgen zicht hun eigen interactievaardigheden en de bijbehorende gedragsactoren. De bouwstenen (BLIJ, WIJ, BIJ, VRIJ) bieden daarbij een duidelijke kapstok en geven richting aan. Wanneer de bouwstenen met hun eigenschappen worden nagelopen, bieden deze inspiratie om de uitnodiging uit te bouwen.

Interventies:

1. De pilotgroep is ingezet met pedagogisch professionals die werken vanuit de visie van Emmi Pikler. Zij worden ondersteund door mij als Pikler® Pedagoog en onze interne pedagogisch coach, die trainer VE is.
2. De pedagogisch professionals hebben de kinderen geobserveerd en data verzameld over de verschillende ontwikkelingsdomeinen, zowel binnen de reguliere peutergroep als bij de pilot peutergroep.
3. De pedagogisch coach observeert en scant op welbevinden en betrokkenheid binnen beide groepen.
4. De pedagogisch coach heeft aan de hand van kijklijsten 'Oog voor Interactie' (OVI) gekeken naar de interactie vaardigheden van de PP'ers die er plaatsvonden, binnen beide groepen.
5. Er is steeds kritisch gekeken naar de voorbereide speelleeromgeving met als leidende vraag; 'Wat heeft dit kind, op dit moment van mij en/of de omgeving nodig?'
6. Een externe Pikler en VE-coach heeft de pilotgroep bij de start geobserveerd en gaat dit rond de zomer nogmaals doen.

We willen dat het kind leidend is binnen MAGKANDOE. Om deze reden werken we niet met een gepland activiteiten aanbod en/of vooraf vastgestelde thema's. We kijken naar welke interesse bij het kind zelf leeft. Door het ervaringsgerichte werken bouwt een kind aan zijn eigen ontwikkeling.

Resultaten

Tezamen met een 7- tal Pikler pedagogen hebben we naar een mogelijke invulling gekeken voor de uitnodigingen en bouwstenen middels een brainstormsessie.

Vanuit de visie van Pikler kiezen we voor *uitnodigen* vanuit een *relatie* van oprechte en persoonlijke betrokkenheid bij een kind, omdat *gezien worden* motiveert tot vertrouwen en ontwikkeling. Zie ook emotionele veiligheid (Riksen-Walraven, 2000). Persoonlijke belangstelling voedt het gevoel van eigenwaarde. *Verzorging* is voor Pikler een domein dat zich bij uitstek leent voor intens één op één contact. De ogen van dichtbij, de uitgestoken hand, de voorzichtige aanraking, de melodie van de stem, het plezier in het spel en de samenwerking. Pikler heeft daarvoor een drietal 'open' handgebaren (Tardos et al., 2002) waarin je de ander halverwege tegemoet komt en dan de ruimte biedt om aan te sluiten. Vele manieren om via kleine verzorghandelingen te bouwen aan geborgenheid als voorwaarde voor ontwikkeling, met behulp van de open handgebaren.

Met de Pikler® pedagogen concluderen we dat *persoonlijke zorg* die vanuit het Pikler gedachtengoed zo van belang is, opwaardering verdient. Emotionele veiligheid en het je emotioneel op kunnen laden is een opvoedingsdoel dat als fundering dient. Op *zorg* wordt geringschattend neergekeken. Het poetsen van een neus lijkt als iets onbeduidends neergezet, terwijl het een mooi intens en waardevol contactmoment is vanuit respect voor het competente kind waarin hij zich echt gezien voelt.

Welk pedagogisch beleid schept de beste voorwaarden voor hoogwaardige interacties in kinderopvang en onderwijs?

Ontwikkeling gaat alleen als voldaan wordt aan een veilige, oprecht geïnteresseerde relatie. Zorgvuldigheid en betrouwbaarheid bij het opbouwen van een respectvolle relatie om daarmee de kansen voor het kind te vergroten. Dat dient de fundering te zijn. Vandaaruit kan het ervaringsgericht werken in de voorschoolse kinderopvang kinderen ervaringskansen bieden om vanuit intrinsieke motivatie aan hun eigen ontwikkeling te werken.

Figuur – voorbeeld van een uitnodigingskaart.

Hieronder een tweetal casussen, geschreven door de PP'er, zoals binnen onze pilotgroep kindgericht vanuit een warme en stabiele relatie gewerkt wordt met ruimte voor de intrinsieke motivatie.

Varkentje

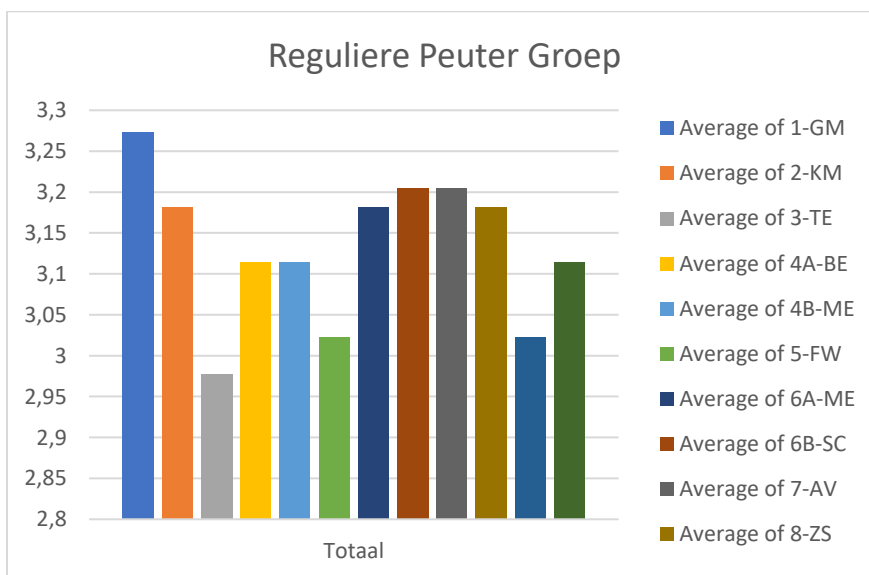
In de groep hebben we een grote (zand)tafel. We hadden nieuw Kinetisch zand, dus leek het me leuk om samen met de kinderen de tafel te vullen. Ik had zelf al vast wat materiaal verzameld en dit uitgesteld in bakjes etc. Toen ik hier mee aan de slag ging, waren de kinderen heel nieuwsgierig en willen dan graag helpen en meedenken. Samen met 3 kinderen hebben we de tafel gevuld. Eerst met wat het kinetisch zand, het 3-tal heeft besloten hoeveel zand er in de tafel ging. Daarbij kozen ze wat houtsnippers en wilden ze graag dieren in de tafel. We hebben koeien, kippen, varkens en paarden bij in de bak gezet. Er werd al mooi mee ontdekt en de opmerking kwam al gauw van Marlou dat varkens graag in modder spelen. Dat we ook modder nodig hebben voor de varkens in de tafel. Dat was een mooie idee en aanvulling. Daarbij heb ik wel benoemd dat we geen water bij het kinetisch zand kunnen doen, maar dat we wel zand uit de zandbak kunnen halen om daar modder te maken. Een emmer vol met zand, een kannetje water en er werd modder gemaakt. De een met de handen, de ander pakte zelf een lepel erbij om het varkentje onder de modder te krijgen. Wat een leuke ervaring!

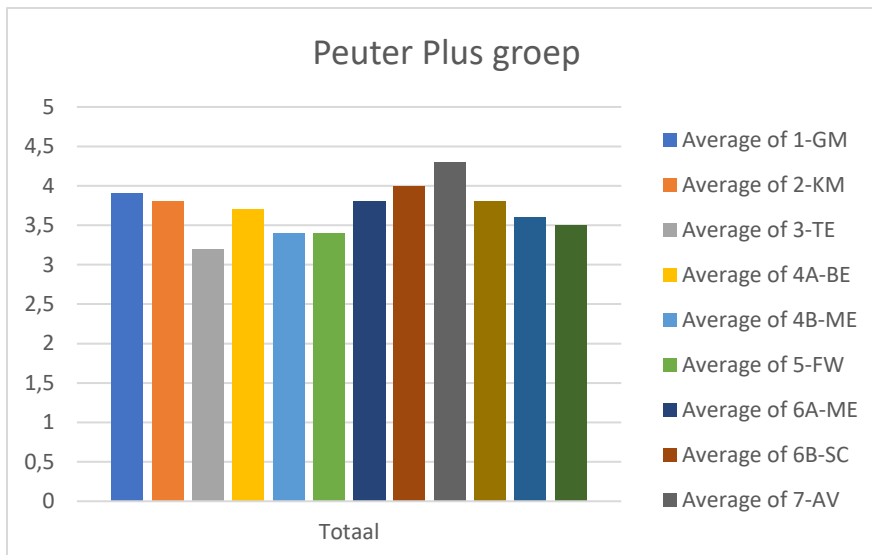
Kippenhok

In de groep hebben we dienbladen gevuld met allerlei materialen in de kast staan waarmee de kinderen aan tafel kunnen werken. Een dienblad met een aantal dieren, die in groene houtsnippers liggen. Daarbij een schepje, een voerbak en een mini stoffer en blik. Er zaten deze keer alleen kippen in het dienblad en eieren, wat aansloot bij het prentenboek. Hessel benoemde dat hij een kippenhok thuis had en de kippen dan op stok gaan als het donker is. In zijn overall was hij hier een geruime tijd mee bezig en bleef aan het scheppen met de houtsnippers. Maar ook het kippenhok kwam elke keer terug in zijn spel. Hij mocht elke dag met zijn vader een beker vol met zadjes in het hok gooien, en daarna gingen de kippen slapen. Daarbij heb ik het voorstel gedaan om samen een kippenhok te maken. Ik heb gezorgd voor een grote doos van een meter hoog. De 2 jongens wilden het hok graag verven, want het hok bij Hessel was heel oud, maar bruin. Natuurlijk moest er een stok komen, zodat de kippen ook daadwerkelijk op stok konden, die heeft hij buiten gezocht en gevonden. Mila benoemde dat ze een kip kon tekenen, en zo hebben alle kinderen die daarbij wilde helpen een kip gemaakt. Het kippenhok heeft een maand lang op de groep gestaan en elke keer werd ernaar gekeken en trots benoemd naar ouders dat hun kip in het kippenhok op stok zat.

Data domeinen Grip op competenties

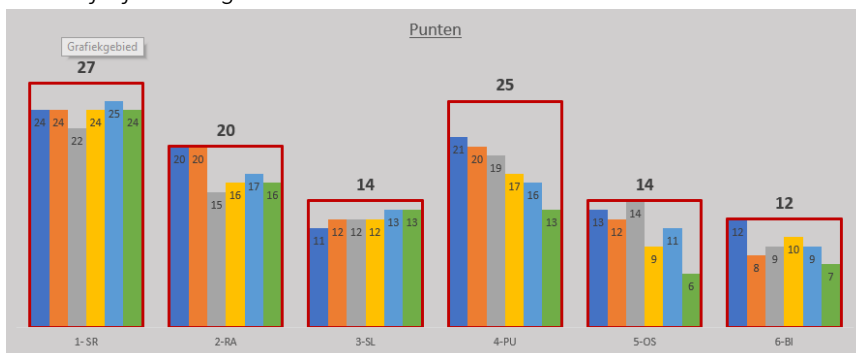
Hieronder een halfjaarlijks overzicht van het verschil in score binnen de reguliere- en de pilotgroep. Binnen de reguliere peutergroep is de gemiddelde leeftijd 2,5 tot 3,5 jaar. De pilotgroep functioneert in een halve groep, met 1 PP'er, waardoor er veel directer contact is met de PP'er en de kinderen. De data bieden ons zicht op hoe het gaat met de verschillende competenties. Daarin zijn geen extreme verschillen te zien. De score bij beide groepen zijn boven gemiddeld, behalve taal op de reguliere peutergroep. Dit kan te maken hebben met leeftijd en kunnen we verder onderzoeken. Door dit structureel halfjaarlijks te doen, biedt het ons een mooi overzicht op groepsprocessen en welke domeinen extra uitnodigingen aan de kinderen behoeven.

GM	Grote motoriek	FW	Fysische Wereld
KM	Kleine motoriek	ME	Maatschappelijke Wereld
TE	Taal Expressie	SC	Sociale Competentie
BE	Beeldende Expressie	AV	Abstractie Vermogen
ME	Muzikale Expressie	ZS	Zelf Sturing

Data Kijklijsten Oog voor interactie

LEGENDA
Sensitieve Responsiviteit
Respect voor Autonomie
Structuur bieden en positief leidinggeven
Praten en Uitleggen
Ontwikkelings Stimulering
Begeleiden van Interacties tussen kinderen

Dit zijn de data van een momentopname ten aanzien van de interactievaardigheden, waarbij de eerste twee balken, blauw en oranje, van de PP'ers van de pilotgroep zijn. We hebben gekeken naar de lijst en wat aan maximale score gehaald kon worden binnen onze groepen. Op basis van deze meting kunnen we zien dat bij de interactievaardigheden *Praten en Uitleggen*, nog winst te behalen valt. Daarmee krijgen we een duidelijk beeld op de inzet van de interactievaardigheden. We gaan deze manier van observeren continueren.

Data observatie

Een collega Pikler® Pedagoog heeft een nulmeting in september 2021 en een vervolg observatie zal rond de zomer volgen. Hierbij een aantal van haar TOPS en TIPS, door haar aangeleverd.

TOPS	TIPS
Wat simpel en leuk die rokjes, kinderen voelen zich direct anders en ook door de jongens in gebruik genomen	De stoelhoogte van de groene stoelen is voor sommige kinderen te laag, vooral als ze nog in de mandjes met wat zijhoogte gaan. Ook struikelen de kinderen over deze stoelen als ze aan de kant van de ronde rieten mat naar achter willen schuiven, de stoelpoot haakt in de mat.
Wat mooi zoveel van hetzelfde, ik zie dat het de sociale en taalontwikkeling enorm bevordert	Ik zou daarom omdat je vaak in groepjes van 3 eet en speelt, minstens 3-4 dezelfde werkjes van het zand hebben. (En waterparels) water en zand zijn de geliefd en prikkelverwerkers.
Wat worden de contactmomenten geweldig begeleid door de taal van Roosmarijn. Nieuwe woorden, mango rijp zacht hard.... Maar ook de inleving in kinderen en de stabiliteit en rust die ze daarmee voor doet aan de kids. Kattigheid van de kinderen houdt hierdoor geen stand, ze liften mee door dit voorbeeld. GEWELDIG en Hoopvol!	Je zou bijna wat gesprekjes van de kinderen op willen nemen, zoals Reggio Emilia dat doet. Zodat je de taalontwikkeling van de kinderen intenser kunt volgen.
Mooi VE-moment dat de hulpjes fruit mee snijden	Ik zou zelf een eigen staplek op een punt waar je alle kinderen kunt zien, maken. Je bent dan eerder in de benen omdat je staat. En de kinderen zien je altijd van welke hoek dan ook. Vanuit hier kun je ook makkelijker persoonlijker naar een kind toe lopen om wat te zeggen, wat voor dit kind alleen geldt. (Ga je even naar het toilet., het lijkt voor mij dat je wilt plassen). Nu werden er soms dingen verwoord voor 1 kind op een volume dat alle kinderen even opkeken of het voor hen bedoeld was.
Mooie balans tussen zelf oplossen of veiligheid waarborgen zag ik. Vb een kind op de glijplank die door een ander al een zetje kreeg om te gaan glijden. Er werd rustig aan gegeven: ... mag er zelf vanaf glijden, je hoeft haar niet te duwen. Dank je.	In de dokter hoek, wilde niet echt iemand patiënt zijn, die 2 dagen dat ik er was. Een flinke pop daar neerleggen is wellicht een idee?
Wat een geweldig choreografie van de dag. Er waren geen wachtmomenten! Super.	Ik zou 2 identieke mandjes met inhoud ook van de materialen in de bouwhoekkast maken. Kinderen spelen dan minder de baas over de ander. Ik zag dit bij het mandje met groene magneten en balletjes staven. 1 was duidelijk de leider en de ander met tegenzin de volger. Ik zou willen uitproberen, wat de interactie tussen 2 kinderen is als er 2 mandjes van dit materiaal zijn.

Discussie en conclusie

Met MAGKANDOE bieden we ondersteuning gericht op subjectificatie (Biesta, 2015), waarbij we ook aan kwalificatie en socialisatie als geheel aandacht besteden. Binnen het huidige VE-aanbod is er eenzijdigheid veel aandacht voor kennisoverdracht. Met MAGKANDOE willen we de focus leggen op het versterken van de relatie tussen de PP'er en het kind en het vergroten van autonomie van de peuter.

MAG – relatie – *socialisatie*

(de manier waarop we ons verbinden en verbonden worden met tradities)

KAN – autonomie – *subjectificatie*

(de manier waarop we als persoon in de wereld staan)

DOE – competentie – *kwalificatie*

(de kennis en vaardigheden die opgedaan kunnen worden)

Binnen een Pikler Inspiratie dag is MAGKANDOE als VE-benadering voorgelegd aan de Pikler® pedagogen en is er gekeken welke aanvulling dit biedt binnen de Nederlandse kinderopvang in relatie tot het werken op een peutergroep volgens de visie van Emmi Pikler. Daarin is naar voren gekomen dat vooral de *relatie* tussen kind en PP'er binnen de visie van Pikler heel sterk is en dat deze ook binnen de *uitnodiging* van MAGKANDOE goed meegenomen dient te worden. Het bouwen aan de *relatie* is veelal ondergeschikt binnen VE-programma's, terwijl het essentieel is voor het stuk welbevinden. Zonder welbevinden geen ontwikkeling.

De werkwijze van Pikler kan met de VE-benadering MAGKANDOE verder uitgerold worden binnen de Nederlandse kinderopvang in combinatie met voorschoolse educatie waarbij gebruik gemaakt kan worden van het boek VOL VERTROUWEN (Peters & Mulder, 2021).

Na de zomer starten we met de aanvraag tot erkenning bij het NJI voor MAGKANDOE.

Bronnen

Boeken

Brouwers, H. (2019). *Kiezen voor het jonge kind* (2de editie). Coutinho.

Eijgenraam, L. (2016). *Opgroeien - Leerrijpheid* (1ste editie). Christofloor.

Hirsh-Pasek, K., Golinkoff, M. R., Berk, L. E., & Singer, D. (2008). *A Mandate for Playful Learning in Preschool: Presenting the Evidence* (1ste editie). Oxford University Press.

Laevers, F., & Silkens, K. (2020). *Ervaringsgericht werken in de voorschoolse kinderopvang* (1ste editie). Lannoo.

Laevers, F., & Van Esch, W. (2019). *Grip op competenties* (1ste editie). Uitgeverij OMJS BV en CEGO.

Peters, J., & Mulder, J. (2021). *Vol vertrouwen* (1ste editie). SWP.

Rousseau, J. (2012). *Boom klassiek - Emile of over de opvoeding* (1ste editie). Boom Lemma.

Schoemaker, J., Schoemaker, J., & Strik, A. (2018). *Interactievaardigheden*. Bohn Stafleu van Loghum.

Tardos, A., David, M., & Pikler, E. (2002). *De visie van Emmi Pikler*. Stichting Emmi Pikler Fonds.

Websites

A. (2021, 3 april). *Magda Gerber RIE Filosofie*. Mefics. <https://mefics.org/nl/magda-gerbers-rie-filosofie/>

Biesta, G. (2015, 16 december). *Persoonsvorming of subjectificatie? Een poging tot verdere verheldering*. wij-leren.nl. <https://wij-leren.nl/persoonsvorming-subjectificatie.php>

Deep level learning: an exemplary application on the area of physical knowledge. (1993, 1 januari). Taylor & Francis. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13502939385207351>

FIZZ Marketing & Communicatie. (2021, 15 april). "We moeten waken jonge kinderen het denken uit handen te nemen". NIVOZ. <https://nivoz.nl/nl/we-moeten-waken-jonge-kinderen-het-denken-uit-handen-te-nemen>

FIZZ Marketing & Communicatie Micha de Winter, & De Winter, M. I. C. H. A. (2019, 14 november). *Nivoz*. Nivoz. <https://nivoz.nl/nl/gebruikersprofiel/micha-de-winter>

FIZZ Marketing & Communicatie, & Van Blijswijk, R. (2015, 14 april). *Ryan en Deci en de motivatietheorie: "Mensen hebben een natuurlijke, aangeboren neiging om bezig te zijn met interessante dingen en te zoeken naar verbintenissen tussen zichzelf en de wereld"*. Nivoz. https://nivoz.nl/nl/ryan-en-deci-en-de-motivatietheorie-mensen-hebben-een-natuurlijke-aangeboren-neiging-om-bezig-te-zijn-met-interessante-dingen-en-te-zoeken-naar-verbintenissen-tussen-zichzelf-en-de-wereld?gclid=Cj0KCQjwhLKUBhDiARIsAMaTLnFFPyEcPFLz4xtrIaNOa131FFDsHHcDDqm0279DR3qhgLC4T_qVAMMaAoXxEALw_wcB

Gerber, M. (2012, 5 januari). *Magda Gerber's RIE Philosophy - Basic Principles*. Magda Gerber, Seeing Babies with New Eyes. <https://www.magdagerber.org/blog/magda-gerbers-rie-philosophy-basic-principles>

Home. (2022a, januari 1). GOAB. <https://goab.eu/>

Home. (2022b, januari 1). SLO. <https://www.slo.nl/>

Ministerie van Algemene Zaken. (2021, 24 november). *Financiering aanpak onderwijsachterstanden*. Voorschoolse en vroegschoolse educatie | Rijksoverheid.nl.

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voorschoolse-en-vroegschoolse-educatie/financiering-onderwijsachterstanden>

Onderwijs Maak Je Samen. (2016, 1 januari). *Prof. dr. Ferre Laevers Archief*.

<https://www.onderwijsmaakjesamen.nl/inspiratoren/prof-dr-ferre-laevers/>

Onderwijskennis | De impact van voorschoolse educatie. (2022, 8 maart). Onderwijskennis.

<https://www.onderwijskennis.nl/artikelen/de-impact-van-voorschoolse-educatie>

Rob van der poel. (2019, 20 november). *Het verslag: hoop en optimisme als tegengif voor de kwetsbaarheidscultus*. Nivoz. <https://nivoz.nl/nl/het-verslag-hoop-en-optimisme-als-tegengif-voor-de-kwetsbaarheidscultus>

Van de Grift, B. (2017, 26 september). *Blog Betsy van de Grift - Hoezo doorgaande leerlijn?*

Kinderopvangtotaal. <https://www.kinderopvangtotaal.nl/blog/blog-betsy-van-de-grift-doorgaande-leerlijn/>

Van de Grift, B. (2022, 28 januari). *Blog Betsy van de Grift - Onderwijsinspectie aan zet bij VE-peuters in de kinderopvang*. Kinderopvangtotaal.

<https://www.kinderopvangtotaal.nl/blog/blog-betsy-van-de-grift-onderwijsinspectie-aan-zet-bij-ve-peuters-in-de-kinderopvang/>

Van den Broeck, M. (2022, 28 maart). *Eén curriculum voor 0–6-jarigen en voor alle kinderen – Childcare International*. Eén curriculum voor 0–6-jarigen en voor alle kinderen.

<https://www.childcareinternational.nl/een-curriculum-voor-0-6-jarigen-en-voor-alle-kinderen/>

Velsink, M. (2020, 24 februari). *‘VVE-indicatie vergroot de kloof tussen kinderen’*. Kinderopvangtotaal.

<https://www.kinderopvangtotaal.nl/vve-indicatie-vergroot-de-kloof-tussen-kinderen/>

Vervaeke, E. (2018, 5 oktober). *Jean Piaget (1896–1980) - biografie en werk*. wij-leren.nl.

<https://wij-leren.nl/jean-piaget.php>

Vroom, M. (2021a, november 4). *Gert Biesta: een andere visie op pedagogiek*. Zosja.

<https://www.zosja.nl/ger-biesta-een-andere-visie-op-pedagogiek/>